

ES INTEGRACIJOS GALIMYBĖS PILIEČIAMS IR VERSLUI: NAUJAS TEISMŲ SPRENDIMŲ CIVILINĖSE IR KOMERCINĖSE BYLOSE PRIPAŽINIMO BEI VYKDYMO REGLAMENTAVIMAS

Rūta Bučinskaitė

Mykolo Romerio universitetas

Anotacija

Straipsnyje aptariamas nuo 2015 m. sausio 15 d. įsigaliojęs Reglamentas Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos bei teismų sprendimų pripažinimo civilinėse ir komercinėse bylose. Kadangi šiuos klausimus ES lygmeniu reglamentavo anksčiau galiojęs reglamentas, straipsnyje atskleidžiama, kaip siūlyta jį keisti, kokie pasiūlymai priimti, vertinama, ar naujos įsigaliojusios taisyklės tikrai užtikrina efektyvų teismų sprendimų pripažinimą ir jų vykdymą, be to, atkreipiamas dėmesys į problemas, kurių naujos įsigaliojusios taisyklės neišsprendžia.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: Europos Sąjunga, Reglamentas Nr. 1215/2012, Europos Komisija, bendradarbiavimas civilinėse ir komercinėse bylose, jurisdikcija, teismų sprendimų pripažinimas ir vykdymas.

Abstract

The paper deals with a new Regulation No. 1215/2012, having come into force on 10 January 2015, on jurisdiction and recognition and enforcement of judgements in civil and commercial matters. Since the rules on those matters were included in the previous Regulation at the EU level, the article reveals the proposals made for its amendment, as well as the accepted proposals. It also attempts to evaluate whether the new rules that came into force shall guarantee the effective recognition and enforcement of judgements. The paper identifies the problems which shall not be solved by the newly adopted rules.

KEYWORDS: European Union, Regulation No. 1215/2012, European Commission, co-operation in civil and commercial matters, jurisdiction, recognition and enforcement of judgements.

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/tbb.v72i3.1165>

Įvadas

Kuriant vieną Europos Sąjungos (toliau – ES) rinką ypač svarbu, kad Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo nuostatomis efektyviai galėtų pasinaudoti ES piliečiai bei ES juridiniai asmenys. Siekiant tokio efektyvaus 4 pagrindinių ES laisvių veikimo, būtini instrumentai, kurie leistų asmenų teises ginti efektyviai ir ekonomiškai.

1968 m. rugsėjo 27 d. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų pripažinimo civilinėse ir komercinėse bylose¹ tapo pavyzdžiu, kad suvienodin-

¹ Ši konvencija literatūroje dar vadinama „pagrindiniu akmeniu“ ES civilinio proceso architektūroje (Rauscher, 2006, p. 10).

tos jurisdikcijos taisyklės civilinėse ir komercinėse bylose, sutarimas dėl teismų sprendimų pripažinimo veikia efektyviai ir leidžia piliečiams bei įmonėms ginti savo teises teisme, tikintis efektyvaus priimtų teismų sprendimų įgyvendinimo. Tačiau tik 1997 m. lapkričio 10 d. Amsterdamo sutartis² suteikė kompetenciją ES reglamentuoti teisinį bendradarbiavimą civilinėse ir komercinėse bylose bei derinti proceso teisės normas, siekiant panaikinti kliūtis, kurios trukdo efektyviai bendradarbiauti šioje srityje. Įsigaliojus Amsterdamo sutarčiai, ES institucijos buvo ypač aktyvios, priimdamos teisės aktus teismo bendradarbiavimo srityje. Būtinybė ir toliau aktyviai veikti šioje srityje Europos Komisijai patvirtinta Europos Vadovų tarybai 2009 m. priėmus Stokholmo programą³, kuri nustatė ES prioritetus teisingumo, laisvės ir saugumo srityje 2010–2014 metams. Įgyvendinant Stokholmo programos siekius, peržiūrimas ir galiojantis teisinis reglamentavimas bendradarbiaujant civilinėse ir komercinėse bylose Europos Sąjungoje ir priimami nauji – patobulinti instrumentai.

Vienas jų – nuo 2015 m. sausio 10 d. visose Europos Sąjungos valstybėse narėse (išskyrus Daniją) pradėtas taikyti 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse bei komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – Reglamentas Nr. 1215/2012), pakeitęs 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentą Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos bei teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo bei vykdymo (toliau – Briuselis I). Kadangi reglamentą⁴ tiesiogiai taiko ir Lietuvos teismai, svarbu aptarti Reglamentu Nr. 1215/2012 nustatytus pakeitimus ir naujoves, kurie susiję su jurisdikcijos taisyklėmis, be to, su sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimu. Net jeigu galiausiai priimtas Reglamentas Nr. 1215/2012 neįtvirtina tokio ambicingo reglamentavimo, kurį siūlė Europos Komisija, tai neabejotinai svarbus žingsnis į tolesnį sėkmingą laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės harmonizavimą⁵.

² 1997 m. spalio 2 d. Amsterdamo sutartis.

³ Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labai ir saugumui, priimta Europos Vadovų Tarybos 2010 m. gegužės 4 d.

⁴ Remiantis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 288 straipsniu: „Reglamentas yra taikomas visuotinai. Jis privalomas visas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse.“

⁵ 2014 m. gegužės 15 d. priimtas Reglamentas (ES) Nr. 542/2014, kuriuo dėl taisyklių, taikytinų dėl Bendro patentų teismo ir Beniliukso Teisingumo teismo, iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1215/2012. Šio reglamento nuostatos neapertamos, nes tai susiję su specialiu – patentų teismo klausimu.

1. Reglamento Nr. 1215/2012 atsiradimo istorija ir poreikio keisti buvusį teisinį reglamentavimą prielaidos

Europos Komisija, vykdydama Briuselio I reglamento 73 straipsnyje įtvirtintą pareigą ne vėliau kaip po penkerių metų nuo šio teisės akto įsigaliojimo pateikti jo taikymo ataskaitą, o prireikus – ir pasiūlymus dėl jo pakeitimo Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, 2009 m. balandžio 4 d. pristatė „Žaliąją knygą dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo priežiūros“⁶ (toliau – Žalioji knyga). Tą pačią dieną Europos Komisija patvirtino Briuselis I taikymo ataskaitą⁷, kuri parengta remiantis keliomis su reglamento taikymu susijusiomis mokslinėmis studijomis⁸.

Žaliojoje knygoje pateikti net 8 pasiūlymai: Europos Komisija pasiūlė panaikinti egzekvatūrą, tačiau palikti tam būtiną kontrolę, remiantis 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 805/2004, sukuriančio neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą⁹, reglamentavimo patirtimi, arba pasinaudoti 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei

⁶ Žalioji knyga dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo priežiūros COM (2009) 175 galutinis [interaktyvus]. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/justice/newsroom/civil/opinion/files/090630/green_paper_en.pdf [žiūrėta 2015 06 12, 14 val. 53 min.].

⁷ Report from the Commission to the European Parliament, the Council and the European economic and social committee on the application of Council Regulation (EC) No 44/2001 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matter, COM(2009) 174 final [interaktyvus]. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/justice/newsroom/civil/opinion/files/090630/report_en.pdf [žiūrėta 2015 06 12, 14 val. 12 min.].

⁸ Išsamią studiją Europos Komisijos užsakymu 2007 m. rugsėji pateikė prof. Burkhard Hess, prof. Dr. Thomas Pfeiffer ir prof. dr. Peter Schlosser: „Report on the application of Brussels I regulation in the Member States“ [interaktyvus]. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_application_brussels_1_en.pdf [žiūrėta 2015 05 01, 12 val. 5 min.].

Kitos studijos, kuriomis Europos Komisija rėmėsi teikdama Žaliąją knygą: Studija dėl nacionalinių jurisdikcijų taisyklių, kai atsakovas negyvena valstybėje narėje (*Nuylts* ataskaita) [interaktyvus]. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_residual_jurisdiction_en.pdf [žiūrėta 2015 05 01, 13 val. 21 min.]. Studija dėl tikslingumo Europos Sąjungai ratifikuoti Hagos konvenciją dėl teismo pasirinkimo susitarimų [interaktyvus]. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/dgs/justice_home/evaluation/dg_coordination_evaluation_annexe_en.htm [žiūrėta 2014 05 06, 19 val. 35 min.].

⁹ OJ L 143, 2004.04.30, p. 15–39, specialus leidimas lietuvių kalba.

bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje¹⁰ sukurto mechanizmo moduliui, kai atsakovas turi specialios peržiūros *a posteriori* galimybę. Žaliojoje knygoje siūlyta plėsti Briuselis I taikymą tarptautinėje erdvėje ir nustatyti unifikuotas subsidiarios jurisdikcijos taisykles atsakovams, esantiems ne ES valstybėse narėse. Pasiūlyta ir priemonių, kurios galėtų padėti efektyviau susitarti dėl teisingumo galiojimo, leistų efektyviai apsaugoti pramoninę nuosavybę, ir priemonių, padėsiančių užtikrinti efektyvų *lis pendens* taisyklės veikimą. Kadangi Briuselis I taikymo praktikoje laikinųjų apsaugos priemonių laisvas judėjimas kėlė rimtų praktinių problemų (Maher, Roger, 2000, p. 302; Palsson, 2000, p. 621), Žaliojoje knygoje pasiūlyta aiškiau reglamentuoti teismų sprendimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių pagal Briuselis I reglamentą pripažinimą. Dėl vis didėjančios arbitražo reikšmės verslui siūlyta tobulinti reglamento nuostatas, kurios padėtų užtikrinti dar efektyvesnį 1958 m. Niujorko konvencijos taikymą. Žaliojoje knygoje pateikti pasiūlymai ir dėl reglamento taikymo apimties susiaurinimo, iš jos aiškiai išskiriant su išlaikymo prievolėmis susijusius ginčus, pateiktas siūlymas apsvarstyti *autonominės nuolatinės gyvenamosios vietos* (ang. *domicile*) sąvokos apibrėžimo su aiškiais kriterijais įtvirtinimą, įtvirtinti autentiškų instrumentų laisvą judėjimą teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo stadijoje.

Paskelbus Žaliają knygą, konsultacijos su valstybėmis narėmis ir suinteresuotais asmenimis truko nuo 2009 m. balandžio 21 d. iki birželio 30 d. Per šį trumpą laiką iš viso gauti 138 atsiliepimai dėl Europos Komisijos parengtos Žaliosios knygos, taip tarsi patvirtinant, kad Briuselis I reglamentuojama sritis yra svarbi ir teisėkūros procesas Europos Sąjungos institucijose negalėjo būti paprastas bei greitas.

Savo nuomonę dėl Žaliosios knygos pateikė ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija¹¹. Iš pateiktų atsakymų atkreiptinas dėmesys į išsakytą nuomonę dėl specialios jurisdikcijos taisyklių trečiųjų valstybių atžvilgiu taikymo, atsakyme nurodyta, kad tokių taisyklių taikymas gali būti sudėtingas ir mažai veiksmingas. Naujojo reglamento teisėkūros procese šis klausimas ypač aktualus ir būtent tokios nuomonės laikėsi daugelis valstybių narių atstovų. Lietuvos atsiliepimuose siūlyta svarstyti galimybę suteikti bylą iš esmės nagrinėjančiam teismui kompetenciją panaikinti kitų teismų, kuriems byla nebūtų teisinga iš esmės, priimtas nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Toks pasiūlymas vertintinas kaip labai drąsus ir novatoriškas, jo priėmimas būtų išties reikšmingai prisidėjęs prie ES valstybių narių efektyvaus bendradarbiavimo civilinėse ir komercinėse bylose.

Įvertinusi visus pateiktus pasiūlymus, 2010 m. gruodžio 14 d. Europos Komisija pateikė „Pasiūlymą dėl Europos parlamento ir Tarybos reglamento dėl ju-

¹⁰ OJ L 7, 2009.10.01, p. 1–79.

¹¹ 2009 m. liepos 4 d. raštas Nr. (1.11) 7R-5198 [interaktyvus]. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/justice/newsroom/civil/opinion/090630_en.htm [žiūrėta 2015 01 07, 11 val. 20 min.].

risdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo¹² (toliau – Komisijos pasiūlymas). Toliau straipsnyje aptariami pakeitimai, kuriuos siūlė Europos Komisija ir galutinis Reglamentu Nr. 1215/2012 įtvirtintas reglamentavimas.

2. Komisijos pasiūlymas ir Reglamento Nr. 1215/2012 nuostatos

2.1. Egzekvatūros panaikinimas ir Reglamento Nr. 1215/2012 taisyklės

Remiantis reglamentu Briuselis I, svarbu atskirti teismų sprendimų pripažinimą ir jų vykdymą, pastarasis, nepaisant jau įvykusio teismo sprendimo pripažinimo, iki šiol buvo galimas tik teismo sprendimą paskelbus vykdytinu pagal Briuselis I 38 straipsnyje numatytą procedūrą, vadinamą egzekvatūra (procedūra, kurios tikslas – suteikti vykdytinumą vienoje valstybėje narėje priimtam teismo sprendimui kitoje nei jo kilmės valstybėje narėje). Būtent panaikinti šią procedūrą siekta tobulinant reglamento Briuselis I nuostatas.

Egzekvatūros panaikinimo tikslas – „kad valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas turėtų būti pripažintas visose valstybėse narėse netaikant jokios specialios procedūros. Be to, siekis sumažinti tarptautinio bylinėjimosi laiko sąnaudas ir išlaidas pateisina teismo sprendimo paskelbimo vykdytinu, prieš pradėdant jį vykdyti valstybėje narėje, į kurią kreipiamasi, panaikinimą. Todėl vienos valstybės narės teismo sprendimas turėtų būti traktuojamas taip, tarsi jis būtų priimtas valstybėje narėje, į kurią kreipiamasi“¹³. Egzekvatūros panaikinimas buvo Europos Komisijos tikslas jau pristatant Žaliąją knygą, o Komisijos pasiūlyme jis pagrįstas tuo, kad vidutiniškai visoje ES 93 procentai prašymų pripažinti teismo sprendimus yra patenkinami, tik 5 procentai tokių sprendimų yra skundžiami apeliacine tvarka, tačiau apeliaciniai skundai dažniausiai būna nesėkmingi¹⁴. B. Hess, T. Pfeiffer, P. Schlosser ataskaitoje (Hess, Pfeiffer, Schlosser, 2007, p. 21) pateikti duomenys atskleidė, kad daugiau nei 90 procentų (dažnai 100 procentų) visų prašymų sprendimus pripažinti vykdytinais pagal Briuselis I 38 straipsnio 1 dalį būna sėkmingi, tačiau tokie prašymai dažnai būna nevisiškai užpildyti, todėl valstybių narių institucijos, turinčios kompetenciją pripažinti sprendimus vykdytinais, dažnai prašo

¹² 2010 m. gruodžio 14 d. KOM (2010) 748 galutinis [interaktyvus]. Prieiga internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1419152097677&uri=CELEX:52010PC0748> [žiūrėta 2015 01 07, 11 val. 20 min.].

¹³ Reglamento Nr. 1215/2012 26 konstatuojamoji dalis.

¹⁴ 2010 m. gruodžio 14 d. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Poveikio vertinimo ataskaita“, SEC(2010) 1547 galutinis, 12 p. [interaktyvus]. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/sec_2010_1547_en.pdf [žiūrėta 2014 01 07, 11 val. 20 min.].

prašymus papildyti, ypač kai tai susiję su vertimų pateikimu. Tokio prašymo patenkinimas valstybėje narėje, kurioje sprendimą siekiama įvykdyti, užtrunka nuo 7 kalendorinių dienų iki 4 mėnesių.

Komisija siūlė nurodyti, kad „vienoje valstybėje narėje priimtas sprendimas, kuris yra vykdytinas toje valstybėje narėje, vykdytinas ir kitoje valstybėje narėje, nereikalaujant jo paskelbti vykdytinu“. Reglamento Nr. 1215/2012 39 straipsnyje nustatyta, kad „vienoje valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas, kuris yra vykdytinas toje valstybėje narėje, yra vykdytinas kitoje valstybėje narėje ir tam nereikia jo skelbti vykdytinu“. Taigi valstybių narių apsisprendimas panaikinti egzekvatūrą įrodo išaugusį valstybių narių tarpusavio pasitikėjimą, kuris yra būtinas siekiant užsibrėžto teisminės gynybos prieinamumo įgyvendinimo ES; tai turėtų padėti sutrumpinti teismo sprendimų vykdymo terminus, taupyti vertimo ir teisinio atstovavimo išlaidas (Alio, 2014, p. 2395), nes Reglamente Nr. 1215/2012 nereikalaujama, kad pareiškėjas nurodytų adresą, kuriuo turėtų būti įteikiami teismo dokumentai to teismo, į kurį kreipiamasi, jurisdikcijoje – iki įsigaliojant Reglamentui Nr. 1215/2012 tuo atveju, jei valstybės, kurioje prašoma vykdyti sprendimą, įstatymuose nenustatytas tokio adreso pateikimas, pareiškėjas turėdavo paskirti atstovą *ad litem*; taigi, panaikinus Briuselis I 40 straipsnio 2 dalyje buvusį reikalavimą, praktiškai palengvėja teismo sprendimo vykdymas, nes asmeniui, kuris neturi nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje narėje, kurioje siekia teismo sprendimo įvykdymo, nereikia samdyti atstovo, kuris galėtų suteikti adresą.

2.2. Teismo sprendimo pripažinimas ir vykdymas: svarbiausios Reglamente Nr. 1215/2012 įtvirtintos naujovės

2.2.1. Teismo sprendimo pripažinimas

Reglamente Nr. 1215/2012, kaip ir Briuselis I, įtvirtintas automatinis teismo sprendimų pripažinimas (Reglamento Nr. 1215/2012 36 straipsnio 1 dalis), tačiau bet kuri suinteresuotoji šalis gali prašyti priimti sprendimą, kuriame būtų konstatuojama, kad nėra pagrindų atsisakyti pripažinti teismo sprendimą, t. y. nėra pagrindų, nurodytų Reglamento Nr. 1215/2001 45 straipsnyje. 45 straipsnyje nustatytas atsisakymo pripažinti (ir vykdyti) pagrindų sąrašas nuo Briuselis I 34 ir 35 straipsniuose įtvirtintų atsisakymo pripažinti teismo sprendimą pagrindų skiriasi tuo, kad (i) atsisakoma pripažinti, kai buvo pažeistos jurisdikcijos taisyklės bylose, kurios susijusios su individualiomis darbo sutartimis, t. y. papildytas pagrindų sąrašas; (ii) jei jurisdikcijos taisyklės pažeistos bylose, kurios susijusios su individualiomis darbo sutartimis, draudimu, vartotojų teisių apsauga, tai sudaro kliūtį teismo sprendimą pripažinti tik tuo atveju, jei atsakovu buvo draudėjas, ap-

draustasis, draudimo sutarties naudos gavėjas, žalą patyrusi šalis, vartotojas arba darbuotojas, t. y. silpnesnioji teisinių santykių šalis.

2.2.2. Teismo sprendimo vykdymas

Kad atsirastų prielaidos vykdyti teismo sprendimą, pirmiausia jis turi būti priimtas. Atkreiptinas dėmesys, kad Reglamente Nr. 1215/2012 2 straipsnio a punkte pateiktas „teismo sprendimo“ apibrėžimas yra platesnis, nei „teismo sprendimo“ apibrėžimas Briuselis I 32 straipsnyje. Remiantis Reglamentu Nr. 1215/2012, į teismo sprendimo sampratą patenka ir teismo, kuris, remiantis reglamentu, turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, paskirtos laikinosios priemonės, įskaitant apsaugos priemones; prieš priimant tokį sprendimą, atsakovas turi būti pakviečiamas į teismą arba teismo sprendimas jam turi būti įteiktas prieš pradėdant jį vykdyti. Taigi teismų nutartys dėl laikinųjų apsaugos priemonių taip pat bus tiesiogiai vykdytinos be jokios papildomos procedūros. Teisinėje literatūroje¹⁵ atkreipiamas dėmesys, kad Reglamente Nr. 1215/2012 tiesiogiai nenurodyta, kad vykdytinas sprendimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo turi turėti teisinę galią, t. y. būti neskundžiamas kilmės valstybėje narėje, nes toks pagrindas 46 straipsnyje nenumatytas. Teisinėje literatūroje pažymima (Alio, 2014, p. 2397), kad tokia Reglamento Nr. 1215/2012 nuostata atitinka ir jo kūrėjų tikslus, nes taip taupomas laikas ir piniginiai teismo sprendimo vykdymo ištekčiai. Anksčiau galiojusio Briuselis I reglamento 47 straipsnis suteikė teisę valstybėje narėje, kurioje turės būti vykdomas teismo sprendimas, suinteresuotai sprendimo vykdymu proceso šaliai prašyti laikinųjų apsaugos priemonių tuo laikotarpiu, kol vyks teismo sprendimo pripažinimas. Tokia procesinė galimybė išlieka ir Reglamente Nr. 1215/2012, tai nustatyta 40 straipsnyje, tačiau panaikinus egzekvatūros procedūrą, tokių nutarčių poreikis turėtų mažėti, taigi turėtų mažėti ir šalių bylinėjimosi sąnaudos.

Neabejotinai svarbiu iššūkiu taps Reglamento Nr. 1215/2012 54 straipsnio nuostata, numatanti, kad jei teismo sprendime numatyta priemonė arba įsakymas, kuris, remiantis valstybės narės, į kurią kreipiamasi, teise, nežinomas, ta priemonė arba įsakymas prilyginami tos valstybės narės teisėje žinomai priemonei arba įsakymui, kurie turi lygiavertį poveikį ir kuriais siekiama panašių tikslų bei interesų. Ši nuostata nedetalizuoja, kaip paskirtą priemonę pritaikyti vykdymo vietos valstybėje narėje, taip pat nenurodo, kas tai turėtų atlikti. Lietuvoje tai gali kelti realių vykdymo problemų, nes, pavyzdžiui, nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdo ne vienas subjektas – antstoliai, valstybinės institucijos (viešajame registre įrašą atlieka registrus administruojančios institucijos). Neapibrėžta, kas turėtų nuspręsti, koks įrašas turi būti lietuviškame viešajame registre, jei nutartyje numatyto

¹⁵ Vartojamas terminas *rechtskraefdig*, kuris verčiamas kaip turintis teisinę galią.

įrašo rūšies lietuviškame registre apskritai nėra. Tokia situacija neabejotinai palanki skolininkui: jis galės skųsti kiekvieną vykdymo veiksmą, nurodydamas, kad parinkta priemonė neadekvati tai, kuri paskirta. Galiausiai teismai turės vertinti, kokios priemonės yra funkciškai adekvačios, tačiau kiekvienu atveju teismo procesas neleis užtikrinti operatyvaus tokių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo.

Manytina, kad siekiant vieno pagrindinių laikinųjų apsaugos priemonių tikslų – operatyvaus jų taikymo ir kreditoriaus interesų apsaugos, Europos Sąjungos įstatymų leidėjui tikslinga svarstyti galimybę sukurti pavyzdinį laikinųjų apsaugos priemonių sąrašą, taikytiną pagal Reglamento Nr. 1215/2012 54 straipsnį, dėl kurio sutartų visos valstybės narės ir kuris galėtų tapti pagrindu visų valstybių narių institucijoms taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Tai leistų išvengti ginčų, sprendžiant, ar valstybės narės taikoma laikinoji apsaugos priemonė yra lygiavertė tai, kurią numato teismo sprendimas. Be to, lygiavertiškumo kriterijų formulavimas teismų praktikoje – ilgas procesas, todėl manytina, kad tokio priemonių sąrašo sukūrimas leistų efektyviau taikyti laikinąsias apsaugos priemones.

Lietuvos Respublikos Civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir Tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo 43 straipsnis nustato, kad „1. Vadovaujantis Reglamento (ES) Nr. 1215/2012 54 straipsnio 1 dalimi, teismo sprendime numatytą priemonę ar įsakymą prilygina subjektas, kuris turi pripažinti ar vykdyti teismo sprendimą. 2. Priemonės arba įsakymo prilyginimas gali būti užginčijamas teisme Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka“¹⁶. Taigi įstatymo kūrėjui Lietuvoje nesukūrus specialios procedūros ar bent jau nenumačius specialių – trumpesnių terminų tokiems ginčams nagrinėti, darytina išvada, kad praktinis Reglamento Nr. 1215/2012 54 straipsnio nuostatų veikimas bus apsunkintas ginčų nacionaliniuose teismuose dėl to, kas laikytina lygiaverte poveikio priemone ir kaip ji turėtų būti taikoma.

Kreditorių interesų apsauga teismo procese, siekiant taikyti laikinąsias apsaugos priemones, turėtų palengvėti nuo 2017 m. sausio 18 d., kada įsigalios 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 655/2014, kuriuo nustatoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose¹⁷. Šis reglamentas sukuria alternatyvią laikinąją apsaugos priemonę, kurią kreditoriai galės rinktis teisme tarpvalstybinės bylos atveju prašydami valstybės narės teismo, kuris turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, bet kuriuo proceso metu priimti

¹⁶ Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymas (Žin., 2008, Nr. 137-5366), redakcija, galiojanti nuo 2015 m. rugpjūčio 17 d.

¹⁷ 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 655/2014, kuriuo nustatoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose, 59–93.

europinį sąskaitos blokavimo įsakymą, tai bus pagrindas areštuoti atsakovo banko sąskaitas, esančias visuose prie reglamento prisijungusių valstybių narių bankuose (Didžiojoje Britanijoje ir Danijoje šis reglamentas nebus taikomas) be jokios papildomos tarpinės pripažinimo procedūros.

Vykdyimo procesą Reglamente Nr. 1215/2012 nustatančios taisyklės iš esmės apverčia situaciją, nes sprendimas, priimtas vienoje valstybėje narėje, vykdytinas ir kitoje valstybėje narėje. Priešingai nei pagal galiojusias Briuselis I nuostatas, pagal kurias ieškovas, gavęs jį tenkinantį teismo sprendimą, dar turėdavo kreiptis dėl jo paskelbimo vykdytinu jo vykdyimo valstybėje narėje, pagal naujas taisykles atsakovas turi kreiptis į teismą tam, kad būtų atsisakyta vykdyti teismo sprendimą. Be to, dabar teismo sprendimo kilmės valstybės narės teismas, išduodamas Reglamento Nr. 1215/2012 V priede patvirtintos formos pažymą, patvirtina, kad sprendimas yra vykdytinas – priešingai nei pagal galiojusias Briuselis I nuostatas, kai teismo sprendimą vykdytinu turi paskelbti valstybės narės, kurioje jis bus vykdomas, teismas.

Tiek pateikiant vykdyti teismo sprendimą iš esmės, tiek teismo sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, turės būti pateikta teismo sprendimo kopija, kurios autentiškumą galima patvirtinti (Reglamento Nr. 1215/2012 42 straipsnio 1 dalies a punktas ir 2 dalies a punktas), taip pat pažyma, nurodyta Reglamento Nr. 1215/2012 I priede, kurioje nurodyta, kad teismo sprendimas vykdytinas, pateikiama jo santrauka ir nurodomos visos mokėtinos sumos. Atkreiptinas dėmesys, kad, palyginus su pažyma, kuri numatyta Briuselis I V priede, Reglamento Nr. 1215/2012 priede numatyta pažyma yra daug išsamesnė, joje reikalaujama pateikti nemažai informacijos, kuri atskleidžia teismo sprendimo esmę¹⁸.

Reglamento Nr. 1215/2012 42 straipsnis nustato, kokius dokumentus kompetentingai institucijai turi pateikti asmuo, siekdamas įvykdyti teismo sprendimą, priimtą kitoje valstybėje narėje: teismo sprendimo kopiją, atitinkančią sąlygas, būtinas jo autentiškumui patvirtinti, ir I reglamento priedu patvirtintos formos bei turinio pažymą, kuria patvirtinama, kad teismo sprendimas vykdytinas, be to, pažymą, kurioje pateikiama teismo sprendimo santrauka ir (atitinkamais atvejais) informacija apie atlygintinas bylinėjimosi išlaidas bei palūkanų apskaičiavimą. Ši

¹⁸ Remiantis Reglamentu Nr. 1215/2012, turi būti nurodyti išsamūs duomenys apie ieškovą ir atsakovą – ne tik pavadinimas, bet ir adresas, gimimo arba registracijos data, kontaktiniai duomenys. Be to, teismo sprendimas turi būti apibūdintas išsamiai, nurodant, ar bylos nagrinėjime dalyvavo atsakovas, ar jam buvo įteiktas teismo sprendimas. Svarbiausi pakeitimai, susiję su teismo sprendimo esmės apibūdinimu, – pažymą išduodantis teismas turės nurodyti, kokios mokėtinos sumos priteistos ir kada jos turi būti sumokėtos (jei mokėjimai turi būti periodiniai), turi būti nurodytas ir mokėtinų palūkanų dydis. Pažymoje turės būti konkretizuotos išlaidos, kurias prašoma išieškoti (žyminis mokestis, teisinio atstovavimo išlaidos).

pažyma sudaro sprendimo vykdymo proceso esmę, nes ją pildys kilmės valstybės narės teismas ir tai turi būti atlikta taip, kad kitos valstybės narės kompetentinga institucija galėtų teismo sprendimą vykdyti. Papildomai teismas, priėmęs sprendimą, turės nurodyti informaciją, kuri susijusi su skolos suma, mokėjimo terminu, valiuta, be to, nurodyti palūkanų dydį. Sprendimą vykdančios institucijos, remdamosi Reglamento Nr. 1215/2012 42 straipsnio 3 dalimi, prireikus galės reikalauti pažymos turinio vertimo arba transliteracijos, o paties sprendimo vertimo reikalauti turės teisę tik tuo atveju, jei be jo negalės vykdyti tolesnių veiksmų, taigi, toks reglamentavimas iš esmės apriboja vykdančiosios institucijos teisę reikalauti teismo sprendimo vertimo. Tikėtina, kad toks reglamentavimas supaprastins ir palengvins teismo sprendimų vykdymą Europos Sąjungoje, nes įprasto teismo sprendimo atveju jo vertimas nebūtinai, tokį teismo sprendimą galima vykdyti ir neturint viso jo vertimo, svarbiausia, kad pažymoje aiškiai būtų matomos išieškotinos sumos (Alio, 2014, p. 2397).

Prieš pradėdant bet kuriuos vykdymo veiksmus, remiantis Reglamento Nr. 1215/2012 43 straipsniu, pažyma turi būti įteikta asmeniui, prieš kurį nukreipiamas teismo sprendimo vykdymas. Jei teismo sprendimas asmeniui neįteiktas, jis turės būti įteiktas kartu su pažyma. Reglamento Nr. 1215/2012 43 straipsnis nustato vertimo taisykles – į kokią kalbą dokumentai turėtų būti išverčiami, tačiau tiek pažymos, tiek teismo sprendimo, kaip teisminių dokumentų, įteikimas turėtų būti vykdomas pagal 2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1393/2007 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse ir komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse (dokumentų įteikimas), panaikinantį Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1348/2000¹⁹ (toliau – Reglamentas Nr. 1393/2007). Reglamentas Nr. 1393/2007 nustato ne tik įteikimo, bet ir dokumentų vertimo taisykles, kurias jau yra aiškinęs Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT²⁰). Remiantis Reglamento Nr. 1215/2012 43 straipsnio 2 dalimi, asmuo, prieš kurį nukreiptas teismo sprendimas, jei jo nuolatinė gyvenamoji vieta yra ne teismo sprendimo kilmės valstybėje narėje, gali prašyti pateikti teismo sprendimo vertimą, jei jis surašytas ne ta kalba, kurią jis supranta, arba valstybės narės, kurioje yra jo nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta, oficialiąja kalba. Analogiška taisyklė nustatyta ir Reglamento Nr. 1393/2007 8 straipsnio 1 dalyje. Manytina, kad Reglamento rengėjai galėjo tiesiog pateikti nuorodą į Reglamentą Nr. 1393/2007, nes dvigubas taisyklės įtvirtinimas ateityje abu reglamentus taikysiantiems teismams gali sukelti

¹⁹ OJ L 324, 2007.12.10, p. 79–120.

²⁰ Pavyzdžiui, 2012 m. gruodžio 19 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas Nr. C325/11, ECLI:EU:C:2012:824; 2012 m. kovo 15 d. sprendimas Nr. C292/10 byloje G. prieš Cornelius de Visser, ECLI:EU:C:2012:142; 2009 m. birželio 25 d. sprendimas Nr. C-14/08, priimtas byloje Nr. Roda Golf & Beach Resort SL, ECLI:EU:C:2009:395.

ti įvairių probleminių situacijų²¹. Pažymėtina, kad reikalavimas įteikti asmeniui pažymą ir teismo sprendimą netaikomas nutartims ir sprendimams dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagal Reglamento Nr. 1215/2012 40 ir 43 straipsnio 3 dalį, taigi taip sudaromos prielaidos efektyviai taikyti laikinąsias apsaugos priemones, priimtas nepranešus atsakovui.

2.2.3. *Skolininkų interesų apsauga*

Akivaizdu, kad pagerėja kreditorių galimybės greičiau ir pigiau įgyvendinti Europos Sąjungos teismų sprendimus kitoje nei šių sprendimų kilmės valstybėje narėje. Tačiau viešasis interesas reikalauja, kad būtų užtikrinta ir atsakovo teisių apsauga. Pirmiausia ji užtikrinama valstybės narės nacionalinėmis teisės normomis ginčą nagrinėjant iš esmės, kai atsakovas turi galimybę atsikirsti ir prieštaurauti.

Sprendimo įgyvendinimo etape skolininko interesų apsaugai įtvirtinta kita procedūra – teisės teikti prašymą dėl atsisakymo vykdyti teismo sprendimą nustatymas. Lietuvoje tokius prašymus nagrinės Lietuvos apeliacinis teismas, o teismo sprendimui nepripažinti nustatytas tradicinis, tik šiek tiek papildytas pagrindų sąrašas: prieštaravimas viešajai tvarkai, atsakovo neinformavimas apie procesą, dėl kurio pastarasis prarado teisę į teisminę gynybą, prašomo vykdyti teismo sprendimo nesuderinamumas su vykdymo valstybėje narėje priimtu teismo sprendimu tarp tų pačių šalių ar su ankstesniu teismo sprendimu, priimtu kitoje valstybėje narėje, taip pat imperatyvių jurisdikcijos taisyklių nesilaikymas²².

2.3. „Senos naujos“ jurisdikcijos taisyklės

2.3.1. *Žalioji knyga ir Komisijos pasiūlymas*

Komisija jau Žaliojoje knygoje nurodė, kad siekiant tinkamo vidaus rinkos veikimo reikia užtikrinti vienodai efektyvų teisės į teisminę gynybą įgyvendinimą vidaus rinkoje ir tarptautiniu lygiu ne tik atsakovams, bet ir ieškovams, kurių nuolatinė gyvenamoji ar veiklos vieta yra Europos Sąjungoje. Komisija nurodė, kad vienodos jurisdikcijos taisyklės santykiuose su atsakovais iš trečiųjų šalių susti-

²¹ Pavyzdžiui, ar teismams bus privalomi ESTT išaiškinimai dėl kalbos, kuriuos ESTT pateikė aiškindamas Reglamentą Nr. 1393/2007.

²² Atkreiptinas dėmesys, kad nuostata dėl specialios jurisdikcijos nesilaikymo taikytina tik tuo atveju, kai atsakovas buvo draudėjas, apdraustasis, draudimo sutarties naudos gavėjas, žalą patyrusi šalis, vartotojas arba darbuotojas. Tai numatyta Reglamento Nr. 1215/2012 45 straipsnio 1 dalyje.

printų Europos Sąjungos piliečių ir verslo subjektų apsaugą bei garantuotų privatumų Europos Sąjungos taisyklių laikymąsi²³. Komisija pabrėžė būtinybę spręsti, kokios jau egzistuojančios jurisdikcijos taisyklės turėtų būti taikomos atsakovų iš trečiųjų valstybių narių atžvilgiu, taip pat subsidiarių jurisdikcijos taisyklių poreikį. Be to, Žaliojoje knygoje nurodyta, kad toks jurisdikcijos taisyklių taikymo išplėtimas padidintų paraleliai vykstančių procesų skaičių, todėl svarbu nuspręsti, kokiais atvejais teismo procesas, pradėtas Europos Sąjungos valstybėje narėje, turėtų būti tęsiamas, nepaisant paraleliai vykstančio teismo proceso trečiojoje valstybėje narėje, be to, turėtų būti suderintos trečiosiose valstybėse narėse priimtų teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo taisyklės.

Teikdama pasiūlymą jurisdikcijos klausimais Komisija buvo labai ambicinga (Cadet, 2013, p. 219): siūlė, kad vartotojams, darbuotojams ir draudėjams skirtos apsauginės jurisdikcijos taisyklės būtų taikomos ir tada, kai atsakovas gyvena ne ES. Tokia taisyklė ypač aktuali tais atvejais, kai ieškoviui, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta yra ES valstybėje narėje, dėl trečiosios valstybės narės galiojančių jurisdikcijos taisyklių nesuteikiama teisė reikšti ieškinį (Alio, 2014, p. 2397)²⁴. Be to, Komisija siūlė įtvirtinti du papildomus ginčų sprendimo institutus tais atvejais, kai atsakovas gyvena ne ES: pirma, galimybė ne ES gyvenantį atsakovą paduoti į teismą jam priklausančio kilnojamojo turto buvimo vietoje, jei jo vertė neproporcinga ieškinio vertei, o ginčas gana glaudžiai susijęs su teismo, kuriame iškelta byla, valstybe narė²⁵; antra, siūlyta įtvirtinti *forum necessitatis* taisyklę ir nustatyti, kad valstybės narės teismai galės pasinaudoti jurisdikcija, jei nėra jokio kito teismo, užtikrinančio teisę į teisingą bylos nagrinėjimą, o ginčas gana glaudžiai susijęs su atitinkama valstybe narė²⁶. Galiausiai siūlyta įtvirtinti diskrecinę *lis pendens* taisyklę, taikomą ginčams dėl to paties dalyko ir tarp tų pačių šalių, kurie yra ES ir trečiosios šalies teismų žinioje, nurodant, kad valstybės narės teismas gali sustabdyti bylos nagrinėjimą, jei byla pirmiau iškelta ES nepriklausančios šalies teisme, kuris, tikėtina, priims sprendimą per protingą terminą ir jį bus galima pripažinti bei vykdyti toje valstybėje narėje.

²³ Žalioji knyga, 4 p. [interaktyvus]. Prieiga internete: <http://www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/document.do?code=COM&year=2009&number=0175&extension=FIN> [žiūrėta 2015 09 02, 17 val. 10 min.].

²⁴ Taip gali įvykti, kai, pavyzdžiui, darbuotojo ginče su darbdaviu nustatoma, kad jurisdikcija nustatoma pagal darbuotojo gyvenamąją vietą; tačiau jei darbuotojas neturi nuolatinės gyvenamosios vietos trečiojoje valstybėje narėje, jis netenka galimybės kreiptis į teismą.

²⁵ Komisijos pasiūlymo 25 straipsnis.

²⁶ Komisijos pasiūlymo 26 straipsnis.

2.3.2. *Jurisdikcijos taisyklių taikymas asmenų iš trečiųjų šalių atžvilgiu*

Toks platus ir visaapimantis jurisdikcijos taisyklių taikymo išplėtimas nebuvo priimtas (Cadet, 2013, p. 219; Alio, 2014, p. 2397). Jurisdikcijos taisyklių taikymo išplėtimas atsakovams iš trečiųjų šalių – politiškai labai jautrus klausimas, todėl būtų tikslinga tokių taisyklių egzistavimą aptarti su trečiosiomis valstybėmis, užuot vienašališkai nustačius jų taikymą ir pasekmes. Nė vienas iš Komisijos siūlytų papildomų ginčų sprendimo institutų (jurisdikcija pagal atsakovui priklausančio kilnojamojo turto buvimo vietą ir *forum necessitatis*) nebuvo priimti, kas vertintina neigiamai, nes šių taisyklių įtvirtinimas būtų leidęs supaprastinti reikalavimų atsakovams iš trečiųjų valstybių narių įvykdymą (Alio, 2014, p. 2397). To priežastis ta, kad tiek Europos Parlamentas, tiek didelė dalis valstybių narių sprendė, jog toliau jurisdikcijos taisykles santykiuose su atsakovais iš trečiųjų šalių šioje srityje turėtų vienodinti Hagos privatinės teisės konferencija²⁷.

Galiojusios išimtinės jurisdikcijos taisyklės, nepaisant to, kur yra ieškovo ar atsakovo nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta, ir toliau lieka galioti – jos įtvirtintos Reglamento Nr. 1215/2012 24 straipsnyje. Toliau apžvelgiami pagrindiniai su jurisdikcijos taisyklėmis susiję pakeitimai, įtvirtinti Reglamente Nr. 1215/2012.

Reglamento Nr. 1215/2012 21 straipsnio 2 dalis įtvirtina naują: nustatyta, kad darbdaviui, kurio nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra ne valstybėje narėje, ieškinyms gali būti pareikštas valstybės narės, kurioje darbuotojas paprastai atlieka savo darbą arba paskutinės tokios vietos teisme, o jei darbas buvo atliekamas ne toje pačioje šalyje – vietos, kurioje yra ar buvo darbuotoją įdarbinusi įmonė. Kad būtina taikyti šias jurisdikcijos taisykles atsakovams iš trečiųjų valstybių, manė tiek Europos Taryba, tiek Europos Parlamentas; tai – apsauga darbuotojui, kuris, kaip silpnesnioji ginčo šalis, pagal anksčiau galiojusias Briuselis I nuostatas negalėjo kreiptis į teismą valstybėje narėje, kurioje nuolatos dirba, arba ten, kur buvo įdarbintas, nors faktiškai tokios valstybės narės teismas ir teisinis santykis, susiklostęs tarp darbuotojo ir darbdavio, yra glaudžiai susiję (Cadet, 2013, p. 220).

2.3.3. *Susitarimų dėl jurisdikcijos efektyvumo didinimas*

Kitas svarbus jurisdikcijos taisyklių taikymo išplėtimas susijęs su susitarimų dėl teisingumo veiksmingumo didinimu. Žaliojoje knygoje Komisija pagrįstai akcentavo, kad susitarimui dėl teisingumo turi būti suteikiamas visiškas veiksmingumas, nes jie, be kita ko, svarbūs tarptautiniuose komerciniuose santykiuo-

²⁷ Šiam tikslui turėtų tarnauti jau nuo 1992 metų rengiamas Sprendimų projektas, angl. „The Judgments project“ [interaktyvus]. Prieiga internete: http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=149 [žiūrėta 2014 01 07, 11 val. 20 min.].

se²⁸. Komisija pabrėžė, kad svarbu atrasti būdą, kaip didinti šių susitarimų veiksmingumą, ypač kai teismo procesai vyksta paraleliai, nes šie susitarimai dažnai buvo įrankis vilkinti teismo procesą²⁹. Komisija pateikė keletą pasiūlymų, kurių dalis perkelti į Reglamento Nr. 1215/2012 nuostatas. Komisija siūlė, kad (1) susitarime nurodytam teismui būtų leidžiama nesilaikyti *lis pendens* apribojimo sustabdyti bylos nagrinėjimą, (2) prioriteto taisyklę taikyti teismui, nurodytam susitarime, nustatant, kad jis turi prioritetą nustatyti, ar egzistuoja jurisdikcija, o kiti teismai iki tokio sprendimo turėtų stabdyti procesą, (3) nedarant įtakos *lis pendens* taisyklės taikymui siūlyta nustatyti tiesioginio bendradarbiavimo ir kooperavimosi tarp dviejų teismų procedūrą, (4) nustatyti pareigą atlyginti nuostolius, kylančius dėl tokių susitarimų nesilaikymo, (5) netaikyti *lis pendens* taisyklės, kai paralelinis teismo procesas vyksta dėl ginčo apimties arba dėl konstatuojamojo pobūdžio sprendimo (ang. *declaratory relief*) priėmimo, arba nustatyti senaties terminą ieškiniui dėl reikalavimo ribų tuo atveju, jei konstatuojamojo pobūdžio sprendimas būtų nepalankus, (6) nustatyti standartinę susitarimo dėl jurisdikcijos formą, tai pagreitinėtų teismų sprendimų dėl jurisdikcijos buvimo (ar nebuvimo) priėmimą³⁰.

Komisija, siekdama efektyvinti ir greičinti teismo procesą, siūlė, kad tuo atveju, kai šalys nurodė konkretų teismą ar teismus jų ginčui nagrinėti, pasirinktajam teismui suteikiama pirmenybė spręsti dėl savo jurisdikcijos, nesvarbu, byla jame iškelta pirmiau ar vėliau; tokiu atveju bet kuris kitas teismas turi sustabdyti bylos nagrinėjimą, kol pasirinktasis teismas konstatuos arba, jei susitarimas negalioja, paneigs savo jurisdikciją³¹. Komisija pasiūlyme pateikė ir suderintą kolizinę nor-

²⁸ Žalioji knyga dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo priežiūros COM (2009) 175 galutinis [interaktyvus]. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/justice/newsroom/civil/opinion/files/090630/green_paper_en.pdf [žiūrėta 2015 06 12, 17 val. 20 min.].

²⁹ Tokie atvejai literatūroje įvardijami kaip „itališkos torpedos“, kai esant susitarimui dėl teisingumo, viena šalis, žinodama, kad gali sulaukti ieškinio, kreipiasi į teismą, kuris neturi jurisdikcijos nagrinėti ginčą; pasirenkamas teismas toje valstybėje narėje, kurioje teismo procesas trunka kuo ilgiau. Tada kita šalis, kuri kreipiasi į teismą, nurodytą šalių susitarime, turi laukti, kol pirmasis teismas išspręs savo jurisdikcijos klausimą. Jei sprendimas bus skundžiamas instancine tvarka, tai gali užtrukti keletą metų.

³⁰ Žalioji knyga dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo priežiūros COM (2009) 175 galutinis [interaktyvus]. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/justice/newsroom/civil/opinion/files/090630/green_paper_en.pdf [žiūrėta 2015 06 12, 18 val. 10 min.].

³¹ 2010 m. gruodžio 14 d. KOM (2010) 748 galutinis [interaktyvus]. Prieiga internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1419152097677&uri=CELEX:52010PC0748> [žiūrėta 2015 01 07, 12 val. 40 min.].

mą, reglamentuojančią materialinį susitarimų dėl teisingumo galiojimą, taip užtikrinant panašų rezultatą nepaisant to, kuriame teisme byla iškelta.

Reglamentas Nr. 1215/2012 įgyvendino Komisijos siekį ir išplėtė susitarimų dėl teisingumo galiojimą, kadangi pagal 25 straipsnio 1 dalį susitarimas dėl teisingumo galioja nepaisant to, ar bent viena iš jo šalių turi nuolatinę gyvenamąją vietą ES valstybėje narėje. Be to, 25 straipsnio 5 dalyje įtvirtinama nuostata, kad susitarimas dėl jurisdikcijos, kuris yra sutarties dalis, laikomas nuo kitų sutarties sąlygų nepriklausomu susitarimu, taigi pagrindinės sutarties negaliojimas nereiškia tokio susitarimo negaliojimo. Tuo atveju susitarimas dėl jurisdikcijos yra niekinis, turi būti vadovujamasi pasirinkto teismo ar teismų *lex fori* nuostatomis, įskaitant kolizines normas³².

2.3.4. *Lis pendens taisyklė ir jos išimtis, remiantis Reglamente Nr. 1215/2012 nuostatomis*

Reglamento Briuselis I 27 straipsnis, kuris nustatė, kad „jeigu skirtingų valstybių narių teismuose iškeltos bylos tuo pačiu ieškiniu pagrindu ir tarp tų pačių šalių, bet kuris teismas, kitas nei teismas, kuriame buvo iškelta pirmoji byla, savo iniciatyva sustabdo bylos procesą, kol nustatoma pirmojo iškėlusio bylą teismo jurisdikcija“³³. Reglamente Nr. 1215/2012 nustatyta, kad „teismo, į kurį kreiptasi dėl ginčo, prašymu, bet kuris kitas teismas, į kurį buvo kreiptasi, nedelsdamas informuoja pirmąjį teismą apie datą, kai į jį buvo kreiptasi“. Šis reglamentavimas skirtas tam, kad teismai galėtų tinkamai vykdyti *lis pendens* taisyklės reikalavimus, be to, Komisijai buvo teikiami nusiskundimai dėl to, kad tokia informacija neprieinama (Cadet, 2013, p. 221).

Tačiau tuo atveju, kai šalys turi sudariusios susitarimą dėl teisingumo, nustatyta išimtis šiai pirmenybės taisyklei: nepaisant to, į kurį teismą kreiptasi pirmiausia, pirmas klausimą dėl savo jurisdikcijos turi spręsti teismas, nurodytas šalių susitarime. Kai pastarasis teismas nustato savo jurisdikciją, bet kuris kitos valstybės narės teismas atsisako savo jurisdikcijos pirmojo teismo naudai³⁴.

Reglamentas Nr. 1215/2012 nustato naujas taisykles, reglamentuojančias *lis pendens* taisyklės taikymą, kai susijusi byla nagrinėjama trečiosios valstybės teisme. Šios taisyklės taikomos tik tada, kai teismo jurisdikcija nustatyta remiantis bendrosiomis arba specialiosiomis jurisdikcijos taisyklėmis. Reglamento 33 straipsnis reglamentuoja situaciją, kai trečiosios valstybės teisme nagrinėjant bylą, valstybės narės teisme pradedamas procesas byloje tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, o 34 straipsnio nuostatos skirtos situacijai, kai valstybės narės

³² Reglamento Nr. 1215/2001 20 konstatuojamoji dalis.

³³ Briuselis I, 27 straipsnio 1 dalis.

³⁴ Reglamento Nr. 1215/2001 31 straipsnio 3 dalis.

teisme iškeliama byla, susijusi su trečiosios valstybės teisme nagrinėjama byla. Abiem šiais atvejais valstybės narės teismui suteikiama teisė sustabdyti bylos nagrinėjimą, tam turėtų egzistuoti 2 sąlygos: pirma, teismas turi tikėtis, kad trečiojoje valstybėje priimtą teismo sprendimą bus galima pripažinti ir, prireikus, vykdyti toje valstybėje narėje ir antra, valstybės narės teismas turi būti įsitikinęs, kad toks bylos sustabdymas būtinas siekiant tinkamai vykdyti teisingumą. Atkreiptinas dėmesys, kad toks bylos sustabdymas – valstybės narės teismo teisė, jei egzistuoja tam tikros prielaidos, bet tai – ne pareiga. Šiomis nuostatomis siekiama suteikti lankstumo valstybės narės teismams, kai pasirodo, kad trečiosios valstybės teismas yra tinkamesnė (labiau susijusi) vieta nagrinėti bylą (Cadet, 2013, p. 221), be to, tokios taisyklės turėtų padėti išvengti dviejų skirtingų sprendimų byloje tarp tų pačių šalių ir dėl to paties pagrindo priėmimo. Siekiant išvengti laike neapriboto bylos nagrinėjimo sustabdymo, Reglamente Nr. 1215/2012 taip pat nustatyta, kada valstybės narės teismas gali atnaujinti bylos nagrinėjimą³⁵.

2.3.5. Kitos Reglamentu Nr. 1215/2012 įtvirtinamos naujovės, susijusios su teismų jurisdikcija

Reglamento Nr. 1215/2012 7 straipsnio 4 punkte įtvirtinama nauja jurisdikcijos taisyklė, taikytina reikalavimams grąžinti kultūros objektus, kuriuos pateikia asmuo, teigiantis, kad turi teisę reikalauti grąžinti tokį objektą. Laikantis šios nuostatos, prieš asmenį gali būti pradėtas teismo procesas kitoje nei jo nuolatinė (buveinės) gyvenamoji vieta valstybėje narėje, jei reikalavimo pareiškimo metu kultūros objektas yra toje valstybėje narėje, į kurios teismą yra kreipiamasi. Ši nuostata į Reglamentą Nr. 1215/2012 įtraukta jį svarstant ir galimai susijusi su 1995 m. birželio 24 d. Unidroit konvencija dėl pavogtų ar nelegaliai eksportuotų kultūros objektų grąžinimo³⁶, be to, glaudžiai siejasi su 1993 m. kovo 15 d. Tarybos direktyva Nr. 93/7/EEB dėl neteisėtai iš valstybių narių teritorijos išvežtų kultūros objektų³⁷. Ši nauja taisyklė turėtų palengvinti kultūros objektų susigrąžinimą, nes teismas, į kurį kreiptasi, turės teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones.

Reglamente Nr. 1215/2012 taip pat papildyta atvykimo į teismą, kaip jurisdikcijos pripažinimo, taisyklė: 26 straipsnio 2 dalis nustato, kad kai atsakovas yra

³⁵ Valstybės narės teismas gali tęsti bylos nagrinėjimą jeigu: (i) trečiosios valstybės teisme bylos nagrinėjimas yra sustabdytas arba nutrauktas, valstybės narės teismas mano, kad mažai tikėtina, jog procesas trečiosios valstybės teisme bus užbaigtas per pagrįstą laiką arba (iii) būtina tęsti bylos nagrinėjimą, siekiant tinkamai vykdyti teisingumą.

³⁶ Lietuvoje ratifikuota 1997 m. sausio 29 d., VŽ, 1997-01-29, Nr. 8-139.

³⁷ OL L 1993, p. 74.

draudėjas, apdraustasis, draudimo sutarties naudos gavėjas, žalą patyrusi šalis, vartotojas arba darbuotojas, teismas, prieš prisiimdamas jurisdikciją tuo pagrindu, kad atsakovas atvyko į teismą, užtikrina, kad atsakovas būtų informuotas apie savo teisę ginčyti teismo jurisdikciją ir apie atvykimo ar neatvykimo į teismą pasekmes. Tokia nuostata atskleidžia Europos Sąjungos bendradarbiavimo teisingumo srityje keliamą tikslą – užtikrinti, kad visi asmenys, dalyvaujantys vidaus rinkoje, nepaisant to, kad dalis jų neturi specialių teisinių žinių ar profesionalaus atstovo, turėtų galimybę į efektyvią ir prieinamą teisinę gynybą, kai byla susijusi daugiau nei su viena valstybe nare.

3. Lietuvoje taikytinas specialus Reglamento Nr. 1215/2012 įgyvendinimo reguliavimas

Nors SESV 288 straipsnio 2 dalis nustato, kad „Reglamentas yra taikomas visuotinai. Jis privalomas visas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse“, Lietuvos Respublikoje nuo 2008 m. lapkričio 29 d. galioja specialus „Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymas“, nustatantis tam tikras ES reglamentų įgyvendinimo taisykles. Rengiantis Reglamento Nr. 1215/2012 įsigaliojimui Lietuvoje, 2014 m. gegužės 15 d. priimtas Lietuvos Respublikos Civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo Nr. X-1809 ketvirtojo skirsnio pavadinimo, 4, 15 straipsnių ir priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo ketvirtuoju¹ ir devintuoju³ skirsniais įstatymas³⁸. Šio įstatymo pakeitimai, t. y. ketvirtasis¹ skirsnis, nustato Lietuvos apeliacinio teismo kompetenciją nagrinėti šiuos prašymus: (i) prašymus priimti sprendimą, kad nėra pagrindų atsisakyti pripažinti teismo sprendimą, taip pat prašymus peržiūrėti šiuos sprendimus; (ii) prašymus atsisakyti vykdyti teismo sprendimą. Prašymas peržiūrėti priimtą sprendimą, taip pat apeliacinis skundas dėl sprendimų dėl atsisakymo vykdyti teismo sprendimą turi būti paduodami per 30 dienų nuo nutarties įteikimo šaliai dienos, o tuo atveju, kai šalies, turinčios teisę teikti prašymą ar apeliacinį skundą, nuolatinė gyvenamoji vieta yra ne Lietuvos Respublikoje, jai suteikiamas 60 dienų terminas.

³⁸ Lietuvos Respublikos Civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo Nr. X-1809 ketvirtojo skirsnio pavadinimo, 4, 15 straipsnių ir priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo ketvirtuoju¹ ir devintuoju³ skirsniais įstatymas, 2014 m. gegužės 15 d., Nr. XII-890.

4. Ar Reglamentas Nr. 1215/2012 sudarė sąlygas piliečiams ir įmonėms lengviau ginti savo teises ES teismuose?

Komisija, pateikdama Pasiūlymą dėl Reglamento Briuselis I pakeitimo, Poveikio vertinimo ataskaitoje³⁹ nurodė, kad 2009 m. Stokholmo programa deklaravo siekį toliau plėsti Europos teisingumo erdvę užtikrinant, kad vis dar egzistuojantys apribojimai asmenų ir įmonių teisių gynimui tarp valstybių narių būtų panaikinti. Tai reiškė, kad sprendimai civilinėse ir komercinėse bylose turėtų būti įgyvendinami tiesiogiai kitoje valstybėje narėje be tam numatytų tarpinių priemonių, o asmenų ir įmonių teisė pasinaudoti teismine gynyba turėtų būti supaprastinta taip, kad sudarytų asmenims galimybę įgyvendinti savo teises visoje Europos Sąjungoje. Taigi Europos Komisija, teikdama savo pasiūlymą, siekė įgyvendinti šiuos tikslus. Todėl tikslinga pabandyti įvertinti, ar Reglamento Nr. 1215/2012 nuostatos iš tikrųjų supaprastina valstybių narių piliečių ir įmonių galimybes kreiptis į teismą kitoje valstybėje narėje ar įvykdyti jų naudai priimtą teismo sprendimą.

Ekzekvatos panaikinimas neabejotinai reiškia, kad sprendimų įvykdymas kitose valstybėse narėse tuo suinteresuotiems kreditoriams tampa paprastesnis, nes nereikia privalomai kreiptis į teismą dėl to sprendimo pripažinimo. Tačiau papildomo proceso išvengiama tik tuo atveju, jei skolininkas nepasinaudoja savo Reglamento 45 straipsnyje įtvirtinta teise prašyti nepripažinti teismo sprendimo. Taigi dėl dalies vienoje valstybėje priimtų teismo sprendimų vykdymo kitoje valstybėje narėje kreditoriui vis dar išlieka papildomo proceso tikimybė ir su tuo susijusios išlaidos.

Pripažintina, kad Reglamentas Nr. 1215/2012 atsakovų, kurie yra draudėjai, apdraustieji, draudimo sutarties naudos gavėjai, žalą patyrusios šalys, vartotojai arba darbuotojai, interesų apsaugą pagerino ta prasme, kad 26 straipsnio 2 dalis dabar aiškiai įpareigoja bylą nagrinėjantį teismą, kuris pagal Reglamento Nr. 1215/2012 taisyklės neturi jurisdikcijos tokią bylą nagrinėti, į teismą atvykusiam atsakovui išaiškinti jo teisę ginčyti teismo jurisdikciją, taip pat atsakovo atvykimo ar neatvykimo į teismą pasekmes⁴⁰. Reglamento Briuselis I 24 straipsnis numatė, kad be teismo, numatyto reglamente Briuselis I, jurisdikciją nagrinėti turi

³⁹ Poveikio vertinimo ataskaita – tai Europos Komisijos atliekamas vertinimas dėl naujos iniciatyvos reikalingumo, kurioje vertinamas veiksmų poreikis ES lygmeniu, taip pat ekonominė, socialinė ir aplinkosauginė galimos iniciatyvos ir jos alternatyvų įtaka. Plačiau tai aprašo 2015 m. gegužės 19 d. Komisijos darbinis dokumentas Nr. SWD(2015) 111 final „Geresnio reguliavimo gairės“, p. 9 [interaktyvus]. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/smart-regulation/guidelines/docs/swd_br_guidelines_en.pdf [žiūrėta 2015 09 12, 19 val. 14 min.].

⁴⁰ Būtinybę įsitikinti, kad atsakovas suvokia „atvykimo“ pasekmes Reglamento Nr. 1215/2012 prasme, pažymi ir Y. Bot savo 2014 m. balandžio 2 d. išvadoje byloje A. v. B. ir kt., bylos Nr. C-112/13.

ir tas teismas, į kurį atvyksta atsakovas⁴¹, tačiau atsakovui, kuris neturi specialių teisės žinių, nebuvo žinomos atvykimo į teismą teisinės pasekmės, t. y. kad tokiu atveju jo atvykimas laikomas jurisdikcijos neturinčio teismo jurisdikcijos pripažinimu. Taigi, nors atsakovui, neturinčiam specialių teisinių žinių, neįmanoma pasirinkti teismo vietos, kurioje vykstantis teismo procesas užtikrintų geriausią jo interesų apsaugą, tačiau Reglamente Nr. 1215/2012 įtvirtintas reglamentavimas leis užtikrinti, kad atsakovas pats priimtų sprendimą, kuriame teisme jis pageidauja dalyvauti procese.

Nors Reglamentas Nr. 1215/2012 nustato jurisdikcijos taisykles, tačiau konkretus valstybės narės teismas, turintis jurisdikciją, turės būti nustatomas pagal konkrečias nacionalinės teisės taisykles. Manytina, kad praktiškai fiziniam asmeniui ar mažai / vidutinei įmonei apginti savo teises be kvalifikuoto teisininko pagalbos, kai jurisdikciją turės kitos valstybės narės teismas, vis dar išlieka sudėtinga, nes būtinos ne tik specialios teisės žinios nustatant teisingumą pagal Reglamento Nr. 1215/2012 nuostatas, bet ir kitos teisės sistemos žinios, nustatant konkretaus teismo kitoje valstybėje narėje jurisdikciją. Net ir teikiant prašymus išduoti Europos mokėjimo įsakymą pagal 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1896/2006⁴², kurio 6 straipsnis nustato, kad jurisdikcija prašymų dėl Europos mokėjimo įsakymų padavimo pirmiausiai nustatoma pagal Reglamentą Nr. 2015/2012, reikia specialių žinių, nes, kaip nurodo Europos teisminis atlasas civilinėse bylose, ne visos valstybės pripažįsta anglų kalbą pildant šiuos prašymus⁴³.

Tenka apgailestauti, kad Reglamentu Nr. 1215/2012 neįtvirtintas Komisijos deklaruotas tikslas gerinti arbitražinių susitarimų veiksmingumą ir įtvirtinti taisykles, kurios leistų išvengti lygiagrečiai vykstančių procesų ir piktnaudžiavimo bylinėjimosi taktikomis (Komisijos pasiūlymo 22 preambulės punktas). 2011 m. birželio 28 d. Europos Parlamentas savo ataskaitoje nurodė atsisakyti šiems tikslams įgyvendinti skirtos Komisijos pasiūlymo 29 straipsnio 4 dalies nuostatos, nurodydamas, kad nepitaria net daliniam išimties dėl arbitražo Reglamente Nr. 1215/2012 atsisakymui. Įsigaliojusio Reglamento Nr. 1215/2012 12 preambulės dalis įtvirtina reglamento taikymo išimtį arbitražui, tokia situacija sukuria prielaidas, kad teismo sprendimas, kuriuo bus konstatuojamas arbitražinės išlygos

⁴¹ Ši taisyklė negalioja tuo atveju, jei atsakovas į teismą atvyksta siekdamas užginčyti jurisdikciją arba jeigu kitas teismas turi išimtinę jurisdikciją, tai nustatyta reglamento Briuselis I, 24 straipsnyje ir Reglamento Nr. 1215/2012 26 straipsnio 2 dalyje.

⁴² OL C 12, 2001.01.15, p. 1.

⁴³ Europos civilinis atlasas civilinėse bylose prieinamas internete: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/epo_communicationshtml_it_lt.htm. Iš pateiktos informacijos matyti, kad, pavyzdžiui, Austrija priimtina laiko tik vokiečių kalbą, Italija – tik italų.

negaliojimas / neįmanomumas įvykdyti, negalės būti pripažįstamas pagal Reglamento Nr. 1215/2012 taisyklės. Tokia išimtis neleis artimiausiu metu pasiekti didesnio arbitražinių susitarimų efektyvumo ir įgyvendinimo didinimo.

Svarbu paminėti, kad kai kuriuos praktinius sunkumus, kurių kyla asmenims, siekiantiems kreiptis į teismą kitoje valstybėje narėje, Europos Komisija jau sprendžia, pavyzdžiui, siekiama įtvirtinti, kad kreipiantis dėl Europos Mokėjimo įsakymo ar norint pateikti Europos ieškinį dėl nedidelės sumos kitoje valstybėje narėje, žyminį mokesį ir kitus teismo mokesčius būtų galima sumokėti kredito kortele arba elektroninio mokėjimo būdu⁴⁴. Valstybės narės tokiu reglamento pakeitimu būtų įpareigosios įdiegti nuotolinio mokėjimo priemones, bent jau galimybę mokėti banko pavedimu ir kredito ar debeto kortelėmis mokėjimo internetu sistemose. Tai, be abejo, susiję su bylinėjimosi (šiuo atveju – banko mokesčių) išlaidomis, tačiau leis išvengti tokių situacijų, kai galimybė kreiptis į teismą apribota vien jau tuo pagrindu, kad nėra galimybės sumokėti žyminio mokesčio nenukėliavus į šalį arba jam sumokėti reikia samdyti advokatą kitoje valstybėje narėje⁴⁵.

Išvados

Nors Komisijos pasiūlymai buvo daug radikalesni, Reglamentas Nr. 1215/2012 įtvirtina nedaugelį pakeitimų, susijusių su jurisdikcijos nustatymu ar *lis pendens* taisyklės taikymu. Dalis nepriimtų pakeitimų gali būti paprastai paaiškinta, pavyzdžiui, valstybės narės neturėjo poreikio skubiai suvienodinti ir vienašališkai nustatyti jurisdikcijos taisykles asmenims iš trečiųjų šalių, nes, viena vertus, tai nėra pagrindinės problemos, su kuriomis susiduria ES valstybių narių piliečiai, kita vertus, toks vienašališkas jurisdikcijos taisyklių nustatymas nebūtinai bus abi-
pusiai pripažintas trečiųjų valstybių narių ir praktiškai veiksmingas.

Be abejo, teismų sprendimų judėjimas tarp valstybių narių palengvinamas įtvirtinus egzekvatorės atsisakymą, be to, įtvirtinta galimybė be papildomos procedūros taikyti laikinąsias apsaugos priemones, priimtas vienoje valstybėje narėje,

⁴⁴ 2013 m. lapkričio 19 d. Europos Komisijos pasiūlymas Nr. KOM (2013)794 dėl Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento (EB) Nr. 861/2007, sukuriančio Europos ieškinių dėl nedidelių sumų procedūrą ir 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento Nr. 1896/2006 dėl Europos mokėjimo įsakymo papildymo.

⁴⁵ Kaip nurodoma Komisijos parengtoje poveikio ataskaitoje, kai kuriose valstybėse reikalaujama, kad asmuo sumokėtų žyminį ar kitus susijusius mokesčius asmeniškai atvykdamas į teismą arba šiam tikslui samdytų advokatą, arba mokėjimai priimami čekiais, kurie apskritai nepaplitę valstybėse narėse (kaip pavyzdžiai pateikiami Graikija, Bulgarija, Olandija, Didžioji Britanija). 2013 m. lapkričio 19 d. Komisijos darbinis dokumentas Poveikio vertinimo ataskaita Nr. SWD(2013) 459 galutinė, [interaktyvus]. Prieiga internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013SC0459&from=en> [žiūrėta 2015 09 27, 11 val. 50 min.].

ten, kur yra atsakovo turtas. Atkreiptas dėmesys, kodėl toks laikinųjų apsaugos priemonių judėjimas praktikoje nebus paprastas, tačiau tai svarbus ES žingsnis link dar glaudesnio teismų bendradarbiavimo ir efektyvesnio ES piliečių bei juridinių asmenų teisių gyvinimo vieningoje teisingumo erdvėje.

Svarbu, kad Reglamente Nr. 1215/2012 įtvirtinta teismų pareiga paaiškinti tam tikros rūšies atsakovams, kokias teises pasekmes lemia atvykimas į jurisdikcijos neturintį teismą Reglamento Nr. 1215/2012 prasme: tai, be abejo, padeda geriau ginti jų interesus.

Reglamento Nr. 1215/2012 trūkumu galima laikyti tai, kad ir toliau liko galioti arbitražo išimtis ir jis netaikomas jokiems su arbitražu susijusiems sprendimams. Kadangi arbitražas – populiarus civilinių ir komercinių ginčų tarp privačių šalių sprendimo būdas, reikia tikėtis, kad ateityje ši išimtis bus panaikinta, taip tik įtvirtinant Reglamentą Nr. 1215/2012 kaip efektyvaus teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo instrumentą.

Nors apskritai reformuojant teismų sprendimų pripažinimą ir vykdymą civilinėse bei komercinėse bylose pakeitimų, vertinant šį dokumentą atskirai nuo kitų dokumentų, nebuvo daug, svarbu tai, kad Reglamentas Nr. 1215/2012 – tik didelės teisinių instrumentų, reglamentuojančių bendradarbiavimą civilinėse ir komercinėse bylose, dalis. Be abejo, Reglamentas Nr. 1215/2012 taikomas kartu su 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentu (ES) Nr. 655/2014, kuriuo nustatoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose, leis sukurti efektyvią kreditoriaus teisių apsaugą. Be to, jei Europos Taryba ir Parlamentas pritarė 2013 m. lapkričio 19 d. Europos Komisijos pasiūlymui Nr. KOM (2013)794 dėl Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento (EB) Nr. 861/2007, sukuriančio Europos ieškinių dėl nedidelių sumų procedūrą ir 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento Nr. 1896/2006 dėl Europos mokėjimo įsakymo papildymo, naudojantis šiais dviem instrumentais (Europos mokėjimo įsakymu ir ieškiniu dėl neginčytinų sumų priteisimo), bylinėtis bus paprasčiau ir pigiau.

Nors Reglamentas Nr. 1215/2012 yra tik vienas iš daugelio instrumentų teisinio bendradarbiavimo civilinėse ir komercinėse bylose srityje, kurioje Europos Komisija veikia ypač aktyviai, juo priimti pakeitimai turėtų prisidėti prie paprastesnio teismų sprendimų judėjimo tarp valstybių narių. Kitas žingsnis – laukti praktinių šio reglamento taikymo situacijų ir naujos Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos. Šie sprendimai leis įvertinti, kaip Reglamentas Nr. 1215/2012 veikia praktiškai ir kokie nauji iššūkiai kyla juo besinaudojantiems.

*Gauta 2015 09 12
Pasirašyta spaudai 2015 10 05*

Literatūra

Monografijos, moksliniai straipsniai ir kita literatūra

- Alio, T. (2014). Die Neufassung der Brüssel I-Verordnung. *Neue Juristische Wochenschrift (NJW)* 33: 2395–2400.
- Basedow, J. (2000). *Private Law in the International Arena: from National Conflict Rules towards Harmonization and Unification, liber amicorum Kurt Siehr*. Haga: TMC Asser Press.
- Cadet, F. (2013). Main features of the revised Brussels I Regulation. *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht (EuZW)*: 218–223.
- Europos Komisijos darbinis dokumentas „Poveikio vertinimo ataskaita“ Nr. SWD(2013) (2013 11 19). Prieiga internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013SC0459&from=en>
- Europos Komisijos Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. (2010). Gruodžio 10 d. *KOM(2010) 748 galutinis*.
- Europos Komisijos Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. (2010). Gruodžio 10 d. *KOM(2010) 748 galutinis*.
- Europos Komisijos Žalioji knyga dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo priežiūros. (2009). Balandžio 21 d. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/justice/newsroom/civil/opinion/files/090630/green_paper_en.pdf
- Hess, B., Pfeiffer, T., Schlosser, P. (2007). *Report on the application of Brussels I regulation in the Member States*. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_application_brussels_1_en.pdf
- Hess, B., Pfeiffer, T., Schlosser, P. (2008). *The Brussels I Regulation 44/2001: application and enforcement in the EU*. München: C. H. Beck.
- Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Poveikio vertinimo ataskaita“. (2010). Gruodžio 14 d. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/sec_2010_1547_en.pdf
- Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuomonė dėl Žaliosios knygos, Nr. (1.11) 7R-5198. (2009). Liepos 7 d. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/justice/newsroom/civil/opinion/090630_en.htm
- Maher, G., Roger, B. J. (1999). Provisional and protective remedies: the British experience of the Brussels convention. *International and Comparative Law* 48: 302–329.
- Palsson, L. (2000). Interim Relief under the Brussels and Lugano Conventions. *Private Law in the International Arena: from National Conflict Rules towards Harmonization and Unification, liber amicorum Kurt Siehr*: 621–638. Haga: TMC Asser Press.
- Rauscher, T. (2006). *Europäisches Zivilprozessrecht, Kommentar*. 2 Auflage. European Law Publishers.
- Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui, priimta Europos Vadovų Tarybos. (2010). Gegužės 4 d. *OL C 115*: 1–38.
- Studija dėl tikslingumo Europos Sąjungai ratifikuoti Hagos konvenciją dėl teismo pasirinkimo susitarimų. (2007). Prieiga internete: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/ia_choice_courts_agreement_en.pdf
- Studija dėl nacionalinių jurisdikcijų taisyklių, kai atsakovas negyvena valstybėje narėje. (2007). Prieiga internete: http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_residual_jurisdiction_en.pdf
- Teisės aktai
- 1968 m. rugsėjo 27 d. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo. *OJ L 299*, 1972-12-31.
- 1997 m. spalio 2 d. Amsterdamo sutartis. *OL C 340*, 1997-11-10.
- 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. *OL L 12/1–12/26*.
- 2003 m. gruodžio 9 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas, priimtas byloje Nr. C-184/10. (2003). Grasser, ECR, I-14693.
- 2004 m. balandžio 27 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas, priimtas byloje Nr. 159/02, Turner, ECLI:EU:C:2004:228.
- 2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1393/2007 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse ir komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse (dokumentų įteikimas), panaikinantis Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1348/2000. *OJ L 324*, 2007.12.10, p. 79–120.

- 2008 m. lapkričio 29 d. Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymas, Nr. X-1809. (2008). *Valstybės žinios*, Nr. 137–5366.
- 2009 m. birželio 25 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas, priimtas byloje Nr. C-14/08. (2009). Roda Golf & Beach Resort SL. ECLI:EU:C:395.
- 2012 m. kovo 15 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas, priimtas byloje Nr. C292/10. (2012). G. V. Cornelius de Visser, ECLI:EU:C:2012:142.
- 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. *OL L 351/1–351/35*.
- 2012 m. gruodžio 19 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas, priimtas byloje Nr. C325/11. Adler, ECLI:EU:C:2012:824.
- 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 542/2014, kuriuo dėl taisyklių, taikytinų dėl bendro patentų teismo ir Benilukso teisingumo Teismo, iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1215/2012. *OL L 163/1–163/4*.
- 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 655/2014, kuriuo nustatoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose. (2014). *OL 189, 2014.06.27: 59–93*.

EU INTEGRATION OPPORTUNITIES FOR CITIZENS AND BUSINESS: NEW REGULATIONS FOR COURT JUDGEMENT RECOGNITION AND ENFORCEMENT IN CIVIL AND COMMERCIAL MATTERS

Rūta Bučinskaitė

Summary

The area of co-operation in civil and commercial matters has gained importance since the adoption of the Treaty of Amsterdam on 10 November 1997, when the competences for the EU in that area have been granted. Ever since, the European legislator has remained active in the area. The need for that was confirmed in 2009, when the European Council adopted the Stockholm programme which laid out the priorities in the area of justice, freedom, and security.

Regulation No. 1215/2012 that came into force on 10 January 2012 for all the EU member states (except for Denmark) shall implement some changes compared to Brussels Regulation No. 44/2001. However, the new rules which were adopted are not as ambiguous as those proposed by the European Commission on 14 December 2010, when the proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters was adopted.

The most important change that has been introduced is related to the abolition of *exequatur* for the decisions of the courts of the EU member states in civil and commercial matters. That implies that the judgments enforceable in one member state shall be enforceable in another member state without any procedures required.

The rights of the debtor shall be safeguarded, while he shall have a right to request for the refusal of recognition in the member state where the recognition is foreseen. The refusal of recognition can be granted on the classical grounds, i.e. whenever the judgment shall be contrary to public policy, whenever it shall be issued in default of the appearance of the defendant, and whenever it is irreconcilable with the judgement among the same parties in the member state or among the same parties involving the same cause of action in any other member state.

The rules of jurisdiction remain the same as in the previous Regulation, however, a new rule is introduced in Part 2 of Article 21, in compliance with which the employer can be sued in the member state where the employee habitually performs his duties or in the member state where the company hired the employee. This rule shall definitely be helpful when initiating legal actions towards the third state defendants.

Regulation No. 1215/2012 lays out rules strengthening the agreements of the parties regarding jurisdiction: they shall be valid despite the domicile of the parties, and they shall be treated as a separate agreement, disregarding other terms of the contract. That will help to safeguard the agreement regarding jurisdiction and disregarding the validity of the entire contract.

Regulation No. 1215/2012 also provides a clear rule regarding the acceptance of jurisdiction by appearing in court in compliance with which the courts shall be obliged to explain legal consequences of the appearance in court for the jurisdiction in cases when the defendant is a weaker party of the contract (e.g. the injured, the employee, etc.).

In conclusion, Regulation No. 1215/2012 provides new rules which shall improve the circulation of judgements in civil and commercial matters. Regretfully, the operation of arbitration agreements shall not be improved, since the exception for arbitration agreements remains valid. It is to be expected that the operation of the judgments regarding provisional and protective measures shall provide challenges for lawyers and courts of the member states, since some protective or provisional measures unknown for national legal systems shall have to be introduced in the member state of execution in compliance with the national law.